

Volume: 2 Issue: 2

ТҮРКИЙ ХАЛЫҚЛАРЫНЫҢ ЛИНГВОПОЭТИКАЛЫҚ ИЗЕРТЛЕҰЛЕРИ

Косымбетова Айгул Есбосыновна

*Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик
университети таяныш докторанты*

ORCID iD: 0009-0006-6132-9194

E-mail: aygul_qosimbetova@karsu.uz

Аннотация. Бүгінгі күнге шекем түркий халықларының лингвопоэтикалық жұмыстары толық бір топтар етип жыйналып системаластырылмаған. Биз мақаламызда түркий халықлар тил билиминде - өзбек, қарақалпақ, турк, қырғыз, әзербайжан, қазақ лингвопоэтикасында изертленген диссертацияларды келтирдик.

Гилт сөз: поэтика, текст лингвистикасы, тиллик аспект, лингвопоэтика

Көркем шығарма тилин терең анализлеу мәселелери ең дәслеп рус тил билиминде А.А.Потебня, В.В.Виноградов, В.М.Жирмунский, И.В.Арнолд, В.Я.Задорнова, А.А.Липгарт хәм тағы басқа филолог-илимпазлардың мийнетлеринде изертленилди. [9:217]

Соңғы жыллары түркий халықларынан өзбек, қарақалпақ, турк, қырғыз, әзербайжан, қазақ, тил билиминде де көркем шығарманы лингвопоэтикалық көз қараста анализлеу бойынша бир қанша илимий жұмыстар исленди.

Өзбек тил билиминде И.Мирзаев, С.Каримовтың, Г.Мухаммаджанованың, М.Ёқуббекова, Д.Шадиеваның М.Йулдашевтиң, Д.Жамолиддинова, Г.Жуманазарованың, Д.Анданиязова, Ш.Тошхужаева, С.Умированың, З.Мухимова, М.Яқубованың арнаўлы диссертация жұмыстары бар.[17:6]

Қарақалпақ тил билиминде проф. Е.Бердимуратов, Д.Насыровтың мийнетлеринде хәм проф. Ш.Әбдиназимов, Г.Қарлыбаева, А.Әбдиевтиң илимий мийнетлери дәслепки лингвопоэтикалық изертлеу болса, соңғы жылларда университет студентлери ушын проф.Ш.Әбдиназимов сабақлықлар иследи.[1:21] Қарақалпақ тил билиминде шайыр хәм жазыўшылардың шығармаларын лингвопоэтикалық жақтан изертлеу қолға алынды. Д.Ержанова, З.Казымбетовалардың арнаўлы диссертация жұмысы бар.

Турк тил билиминде илимий мийнетлер тил хәм әдебият бағдарында улыўма филологиялық көзқарастан изертленилди. Усындай изертлеулерден тиллик аспектте анализленген Арсен Айшен, Есин Есен, Сербет Гундоғлулардың лингвопоэтикалық изертлеу жұмысы бар.

Volume: 2 Issue: 2

Қырғыз тил билиминде көркем шығарманың лингвопоэтикалық өзгешелигин анализлеу бойынша А.Абдикеримова, К.Калиева, А.Токтоматованың арнайы илимий жұмыс иследи.

Әзербайжан тил билиминде Ядгар Әлийев студентлер ушын «Улыўма текст лингвистикасы» илимий қолланбасын иследи. Бул мийнет «Китаби-Дәдә Қоқуд» текстиниң лингвопоэтикалық анализине тийкарланды, соның менен бирге лингвопоэтикалық изертлеулерге жол ашты. Лингвопоэтика мәселелерине арналған Әлибайли Шапақ, Нигар Вели, Махира Хусейнованың арнайы илимий жұмыслары бар.

Қазақ тил билиминде А.Әмирбекова, Ш.Қожабекова, А.Тымболовалардың лингвопоэтикалық изертлеу жұмысы бар, проф.Салқынбай Анардың «Абай сөзиниң лингвопоэтикасы» монографиясы жоқары оқыу орынларында лингвопоэтика пәнин уйретиуде тийкарғы қолланба есапланады.

Жуўмақлап айтатуғын болсақ, жоқарыда келтирилген түркий халықларының тиллик жақынлығы себепли бул жұмыслар халықлар арасындағы лингвистикалық анализлер ушын әмелий жәрдем береді.

Пайдаланылған әдебиятлар:

1. Абдиназимов Ш. Лингвопоэтика (оқыу қолланба) –Ташкент:Ёшлар нашриёти.2020.
2. Абдыкеримова А. Э.Лингвопоэтика: статусу жана проблемалары. дисс. авторефераты.Бишкек, 2008
3. Arsev A. A. Gertrude stein'in bilişsel poetikası: kendilik ve zamanın yapıbozumu. doktora tez. 2010
4. Әлиев Ү. "Ümumi мәtnşünaslıq". («Kitabi-Dәdә Qoqud» мәtnlәrinin linqvopoetik tәhlili әsasında.Bakı.2007
5. Әlibәyli Ş.Ә. Nizami "Xәmsә"sindә akustik obrazlar linqvopoetik tәhlil. : [monoqrafiya]. Bakı, 2021
6. Әmirбекова А. Концептілік құрылымдардың поэтикалық мәтіндегі вербалдану ерекшелігі (М.Мақатаев поэзиясы бойынша):. дисс. автореф.Алматы, 2006
7. Esin E. Manyoshuda kadın şairler, şiirleri -bilişsel poetika ачısından okuyucu-dinleyici sorumluluğu.doktora tez.2013.
8. Ержанова Д.К. Ибрайим Юсупов поэмаларининг лингвопоэтик таҳлили. фил.фан.фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати.Нукус,2022
9. Казимбетова З.М. Ж.Избасқанов асарларининг лингвопоэтик таҳлили.фил.фан.фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати.Нукус ,2022.

Volume: 2 Issue: 2

10. Калиева К. А. Кыргыз поэзиясын англис тилине которуудагы лингвопоэтикалык маселелер. дисс. авторефераты. Бишкек, 2015
11. Kosimbetova, A. Y. (2024). TEXT AND SPEECH FEATURES OF SAGINBAY IBRAGIMOV'S WORKS. *Educational Research in Universal Sciences*, 3(4 SPECIAL), 216–220.
12. Kosimbetova Aygul Yesbosnovna. Poetic Service of syntactic constructions in the works of Saginbay Ibragimov. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*. 2023. p.142-145.
13. Қожабекова Ш. Қазақ және араб тілдеріндегі поэтикалық сөз-образдар : дисс. авторефераты. Астана, 2009
14. Nigar Veli. *Azərbaycan nəsrində poetika məsələləri. doktora tez.* Bakı, 2016
15. Servet Gündoğdu. *Şiirin özgünlüğü bağlamında poetika sorunu. doktora tez.* 2018
16. Тымболова А. Драмалық шығармалардың лингвопоэтикасы: дисс. авторефераты. Алматы, 2010
17. Токтоматова А.С. Лингвопоэтический анализ перевода лирической поэмы С.Эралиева "Ак Моор": автореф. дис. Ош, 2017
18. Hüseynova M.N. XIX-XX əsr Qərbi azərbaycan aşıq və el şairlərinin yaradıcılığının dil və üslub xüsusiyyətləri (dərəcəyəz məhali üzrə) diss. avtoreferati. Bakı. 2017
19. Якубова М.Т. Эркин Самандар шеърятининг лингвопоэтик хусусиятлари. филология фанлари буйича фалсафа доктори (PhD) дисс. автореферати. Урганч. 2022